

Alföldi Gy. (2025): Építészet – Oktatás – Társadalom. CITY.HU Várostudományi Szemle. 5(1), 167–189.

Építészet – Oktatás – Társadalom

Alföldi György¹

Absztrakt

Az építészeti gondolkodást alakító képességek és tudások jelentősen átstrukturálódnak napjainkban. A hagyományos képességek (művészi, kreatív, tér felfogás), és tudások (mérnöki, matematika, tér- és építészeti ábrázolás) mellett, új tudásoknak és képességeknek kell megjelenennie (társadalmi és környezeti felelősség). Az új tudások beépítését a jelenlegi képzési szisztéma nagyon nehezen teszi lehetővé ezért, világszerte átalakulóban vannak a képzések. A tudástranszfer módozatok, a technológiák és az egyetemi szereplők jelentős változása miatt (generációs különbségek, digitális kultúra és kapcsolódó eszközök eluralkodása, és akkor még az AI-k megjelenéséről nem is szóltunk) a képzőhelyeknek ebben a gyorsan alakuló helyzetben kell megtalálni a helyüket, hogy az elvárásokhoz igazodva megtalálják az új módokat úgy, hogy közben megőrizték eredeti küldetésüket.

A 21. század társadalmában az egyetem már nem kiváltság, hanem alapvető szükséglet. A felvetésem az, hogy a jövő építészet oktatásának az alapvető feladata az, hogy a szűken vett építészeti – építésmérnöki szakmai tartalom alapvető részévé tegye a környezeti-társadalmi hatásokkal való szembenézést.

Kulcsszavak: fenntarthatóság, generációváltás, társadalmi felelősség, környezeti felelősség, építészképzés, oktatási módszertan váltás, felsőoktatás szerepváltás, BME

Abstract

The skills and knowledge that shape architectural thinking are undergoing significant restructuring today. In addition to traditional skills (artistic, creative, spatial perception) and knowledge (engineering, mathematics, spatial and architectural representation), new skills and knowledge must emerge (social and environmental responsibility). The current education system makes it very difficult to incorporate new knowledge, which is why education systems worldwide are transforming. Due to significant changes

---

¹ prof. Dr. Alföldi György DLA / Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építésmérnöki Kar, Urbanisztika Tanszék

in knowledge transfer methods, technologies and university actors (generational differences, the dominance of digital culture and related tools, not to mention the emergence of AI), educational institutions must find their place in this rapidly changing situation to find new ways of meeting expectations while preserving their original mission.

In 21st-century societies, university education is no longer a privilege but a basic necessity. The fundamental task of future architecture education should be to make confronting environmental and social impacts an essential part of the narrowly defined professional content of architecture and architectural engineering.

Keywords: sustainability, generational change, social responsibility, environmental responsibility architectural education, educational methodology change, higher education role change, BME

Felvetés

„Az oktatás a bizalomról szól. A legjobb tanárok a jövőbe vetett bizalommal fordulnak a diákok felé, és támogatják valami olyasvalami növekedését, ami még nem látható, egy kialakulóban lévő érzékenységet, amelyet nem lehet a mai szabályok szerint megítélni. Egy olyan iskolának, amely a gondolkodó építész egyedi életének és hatásának szenteli magát, olyan gondolkodásmódot kell elősegítenie, amely minden ismeretet felhasznál, hogy az ismeretlenbe ugorjon, bízva a következő generáció gondolataiban, amelyek lényegükönél fogva szembeszegülnek a jelen logikájával. Az oktatás az optimizmus egy olyan formájává válik, amely a szakterületünknek jövőt ad azáltal, hogy bízunk abban, hogy a diákok olyan dolgokat látnak, gondolkodnak és tesznek, amiket mi nem tudunk” (Wigley 2004).

A világ változásai, napjaink polikrízisei, a klímaváltozás egyre kézzel foghatóbb fenyegetése, a szennyeződés kibocsátás csökkentés halogatott lépéseinek elmaradása, sürgetően vetik fel az egyetemi képzések átalakítását. A 21. század társadalmában az egyetem már nem kiváltság, hanem szükséglet, hiszen az egyetemek a középiskolák szerepét veszik át lassan, a felsőfokú oktatás feladata ma már a megnövekedett társadalmi tudás és képesség igény beemelése a képzésekbe, és a megjelenítése a felnövekvő generációk számára. A technológia változások mind a tudás transzfer, mind a kultúra fogyasztás módjait átalakítják alapvetően és hatnak az újonnan belépő generációkra, a közösségekre és így az oktatásra.

Ha az építészet oktatásra az urbanisztika szemszögéből tekintek, azt gondolom, hogy az építészet oktatásnak ma és a jövőben is talán az egyik legfontosabb feladata a szakmagyakorlók társadalmi felelősségvállalásának erősítése. A Földön zajló változások –

a klímaváltozásra való átállás, a társadalmi konfliktusok – kezeléséhez szükséges szakmai felelősség, a társadalmi szolgálat gyakorlása talán sohasem volt ennyire fontos, mint napjainkban és a jövőben. A Föld ökoszisztémája igényli ezt a fokozott odafigyelést minden szakma, de különösen, a környezetalakító szakmákat illetően.

A cikk amellet érvel, hogy az építészeti gondolkodást alakító képességek és tudások jelentősen átstrukturálódnak, a hagyományos képességek (művészi, kreatív, tér fel-fogás), és tudások (mérnöki, matematika, tér- és építészeti ábrázolás) mellett, új tudásoknak és képességeknek kell megjelennie (társadalmi és környezeti felelősség). Az új tudások beépítését a jelenlegi képzési szisztéma nagyon nehezen teszi lehetővé ezért, világszerte átalakulóban vannak a képzések. A tudástranzfer módozatok, a technológiák és az egyetemi szereplők jelentős változása miatt (generációs különbségek, digitális kultúra és kapcsolódó eszközök eluralkodása, és akkor még az AI-k megjelenéséről nem is szóltunk) a képzőhelyeknek ebben a gyorsan alakuló helyzetben kell megtalálni a helyüket, hogy az elvárásokhoz igazodva megtalálják az új módokat úgy, hogy közben megőrizték eredeti küldetésüket.

Az építészképzések számára a teljes eltechnicizálódás jelenti az igazi veszélyt, hogy elvesz a személyesség, a mester kapcsolat, az intergenerációs hatások. A felvetés körülményéhez a BME Építőművészeti Doktori Iskola kiadványát (Kerékgyártó, Szabó 2015) használva sorvezetőként, három kollégám rövid véleményét illesztettem be. A cikk az egyes korszakok társadalmi-gazdasági viszonyai között helyezi el az általános egyetemi képzéseket, és az építészet változásához rendeli az építészképzések változásait. A felvetésem az, hogy a jövő építészet oktatásának az alapvető feladata az, hogy a szűken vett építészeti – építészmérnöki szakmai tartalom alapvető részévé tegye a környezeti-társadalmi hatásokkal való szembenézést.

A változások története

Építészképzések korai szakasza

Az iparosodás koráig az egyetemek egyfajta beavatási szertartásokon keresztül őrizték és adták tovább a kiválasztottaknak a tudást, az egyetemek őrizték elitalkotó szerepüket. Erre épültek a tananyagok, a képzési programok. A képzések kemény, nehéz és drága feltételek mellett működtek kevés kiválasztott szereplővel, mind tanári, mind hallgatói oldalon.

Ezekben a korokban az építészek fontos szerepet töltöttek be az egyes társadalmi rendszerek reprezentációjában, hiszen a társadalmi vezető rétegek az önmagukról kialakított képét fejezték ki városi terekben, épületekben, palotákban, művészi kifejező erővel egyensúlyozva a korabeli technológiai megvalósítás határán. Az építészet, az építés csak lassan mintáról mintára változott, az építészek, mint más iparosok, céhekbe tömörülve dolgoztak a művészet és az építőmesterség határán. A mindennapi építőmesterekről kevés információ maradt fenn, de még kevesebb az egyszerű, kis települési házakról. A falvakban nagyon sokáig még „kalákában” építettek, nem különültek el a szakmák. Kevés építész ismerünk, és főleg csak azokat, akik a tehetős megrendelői igényeket szolgálták ki, a kis mestereket, helyi iparosokat nem.

A 19. században az ipari forradalom hatására nagy technológiai, társadalmi változások zajlottak le. A városok gyors növekedése, a tömeges igények, az új anyagok, az addig nem tapasztalt méretek miatt a céhes szakmagyakorlás már nem töltötte be szerepét, sem a szakmai élet szervezésében, sem a folyamatos tudás átadásban. A változások kikényszerítették a szükséges oktatási formákat, a felsőfokú képzések között jelentek meg a mérnök, majd az építészképzések. Két típusú építészképzés alakult ki a művészeti akadémiákon és a „fachhochschule” műszaki iskolákban.

A Műegyetemen az „1782-ben alapított, Institutum Geometricum” bázisán, több fordulatot követően a „Királyi József Műegyetem”-en az építészképzés az 1873/74-es tanévben indult meg a mérnöki, illetve az egyetemes szakosztály keretén belül. Az építész oktatásban résztvevő hat tanszék közül a három építészettörténeti tanított tervezést is. Megjelent az igény egyre több felsőfokúan képzett szakemberre. Jól látszik ez a mérnöki és építész szakma presztízsének növekedésében is, az 1918/19-es tanévre már 585 hallgatója volt az építész osztálynak. 1934-ben létrejövő József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemből (1934) kis lépésekben több szükségszerű változtatás után alakult ki 1945-ben a BME és az Építész-mérnöki Kar (Alföldi 2009).

Vidovszky István építész, 2001-től oktat, BME

Kezdeti lépések? / Én építészeket, építészeti technológiára és menedzsmentre tanítok és egyfajta kreatív szemléletmódra, ami ezekkel a területekkel kapcsolatos. Kezdőként egy kialakult oktatási struktúrába kerültem.

Napjaink oktatása? / Folyamatosan változik, hogy hogyan tanítunk. Egyrészt magunkat is képezzük ezen a téren, a szakmai továbbképzéseken túl, ha alkalmunk adódik részt veszünk oktatástechnikai, módszertani képzéseken, és sokat olvasunk is a témához, hiszen a világ is változik körülöttünk. A korszerű tanítási módszerek sok többletet adhatnak, bár tény, hogy a megvalósításnál nagyobb energia befektetéseket is jelentenek, főleg eleinte. A legjobb része a tanításnak, ami azzal a

területtel kapcsolatos, amit kutatások vagy szakmagyakorlás során alaposabban megismerünk. Külön öröm, ha a hallgatók is bevonhatóak valamilyen mértékben az innovációba.

Ajánlások a jövőre? / Egyrészt fontos, hogy értsük meg a kor kihívásait, értsük meg, hogy a fiatalok miben gondolkodnak másképpen, mik az adott generációs különbségek okozta kihívások, és milyen új módszerek állnak rendelkezésünkre. Most, hogy a mesterséges intelligencia minden területen előtérbe kerül, egy kicsit ezzel is elkezdtünk foglalkozni. A gyakorlatban éppen kapóra jött egy ezzel kapcsolatos lehetőség: őstől élni szeretnénk a BME kínálta újítással, és elkezdünk egy MI alapú oktatási segédplatformot használni. Szintén hihetetlenül fontos, hogy az értékes hagyományainkat és az évszázadok alatt felhalmozott tudást jól közvetítsük a fiataloknak. Közkeletű tévedés, hogy az interneten minden elérhető. Igaz, hogy ma a tanuláshoz nagyszámú, esetenként nagyon jó minőségű anyagot találunk online, de az ismeretek tekintetében ez csak a jéghegy csúcsa, nekünk pedig kulcsot kell adni a hallgatóknak a teljes tudásuniverzum eléréséhez. A fő cél, hogy a hallgatóinknak a képzés során kialakuljon az a képessége, hogy a minden tudást, ami a szakmagyakorlás során később szükséges lesz, tudják, hogy hol és hogyan kell hatékonyan keresni, és mindezt könnyen meg tudják szerezni, akkor, amikor ez aktuálisan éppen szükséges majd. A mai gyorsan változó világban, ha azt szeretnénk, hogy a hallgatóink sikeresek legyenek a pályán, akkor a kíváncsiságot kell felkeltenünk, és a szakmai önfejlesztés alapjait kell mélyen rögzítenünk a fiatalokban (Alföldi 2025a).

Építészképzések a 20. században

Az oktatási intézmények a mércét, a tömeges megvalósítók közül kiemelkedni képes, versenyző építészek ideája irányába pozícionálták, így alakítva az oktatások közötti és az oktatáson belüli versenyt a hallgatók között. Az egyetemi oktatás hagyományos szereplői Magyarországon: az állam, mint megrendelő, az oktatók és a hallgatók. A „hierarchizált” közoktatás jól felépített metódusa alapján a felsőoktatási oktatási módszerek, az állami szabályozói és a hagyományos oktatói programok alapján alakultak. Az oktatói oldal hagyományosan nem foglalkozott az „átvitel technikával”, a tanítási módszerekkel, mert azt „business as usual” módon adták át. Aki teljesítette, az lediplomázott és szakmabelivé vált, míg emellett a jelentős lemorzsolódást szükséges áldozatnak tekintették, annak okaival vagy annak személyiségre gyakorolt hatásával nem foglalkoztak.

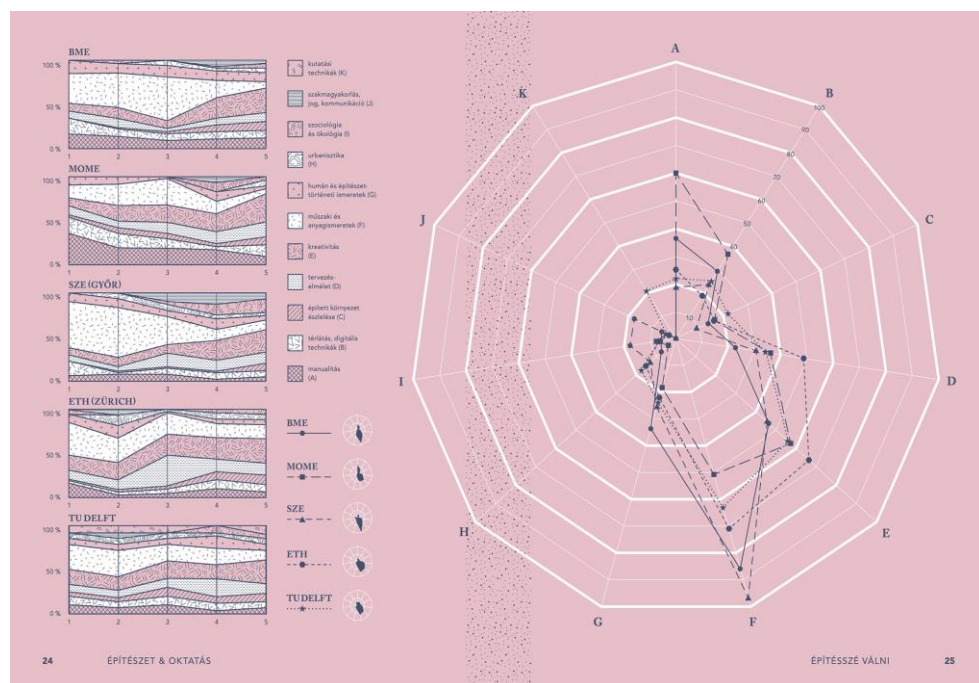
A 20. század elejétől kísérleti műhelyek irányították rá a figyelmet az oktatási formák avultságára, a tananyagok hiányaira, a társadalmi felelősségére. A hosszabb-rövidebb ideig életben maradó műhelyek megszűnésük után, óriási hatással voltak az építészképzésre és az építészet egészére.

Az építészképzésekben általánosan jelentek meg a társadalmi változások hatásai. Az épített környezet iránti igényeknek a társadalmi alapja szélesedett: a tömeges lakásépítés, gyárak, mint új funkciók, az iparosítás és ennek hatása, és ezen változások jelentek meg az oktatásban.

A kialakított metódusok lassan beépültek a világ szinte összes építészképzésébe és ennek nyomán alakították ki saját arculatukat. Egyes helyeken kiemelkedő mesterek köré szervezték, másutt a kritikai változásokat erősítették, volt, ahol inkább a művészet felől közelítettek, és megint más helyen a művészet és mérnöki tudás együttesére alapozták a tanterveket.

1. kép

A magyar és nemzetközi építészképzések összehasonlítása

Jól látható az ábrán a képzéseken az egyes tárgycsoportok eltérő megoszlása.

Forrás: Kerékgyártó, Szabó (2015) alapján, készítette Máthé Dóra.

Magyarországon a nemzetközi építésképzésekkel párhuzamosan alakult az oktatás. Kialakult az építészmérnöki képzés kettős jellege, „*a tervezés felől nézve inkább a művészethez közelít, ugyanakkor az építés, a megvalósítás egyfelől az egzakt tudományokhoz, másfelől a konkrét gyakorlathoz, az iparhoz köti.*” (Szentkirályi 1972). A 1990-es évekig 120 fő körül stabilizálódott a létszám, kialakult és hosszú időre konzerválódott a tanszéki struktúra és a képzési forma (Alföldi 2009). A társadalmat és az „építésügy” egyre szélesebb igényeit abban az időszakban az egyetem, a konvertálható tudást adó egységes építészmérnök képzéssel szolgálta ki, melyben a várostervezés az urbanisztika is egyre jelentősebb szerepet kapott.

Építésképzések a 21. század hajnalán

A 20. század harmadik-harmadától az egyetemi képzések – közöttük az építész képzések is – elkülönült, kiváltságos szerepe lépésről lépésre megváltozott. Az egyetemek a kibontakozó „tudás alapú társadalmak” iparágává váltak világszerte. Az egyetemek közötti verseny áttételesen a hallgatókért folyt, de valójában az egyetemek között az egyre több és jobb kutatási feltételekért. Az előnyösebb helyzetű képzések többet és jobbat tudtak kínálni. Megjelent a hallgatói igényekért a küzdelem, a képzések visszajelzései alapján alakították oktatási módszereiket. Az oktatási tér nemzetközivé válása, a nagy létszámú képzések megjelenése, az új felemelkedő tudományágak, az egyre erősebb verseny, a technológiai és a kommunikációs technikák változásai is visszahatottak a képzésekre is. Az oktatás hagyományos szereplőinek – állam, fenntartó, oktató – egyre komolyabban kellett figyelniük a felhasználói – hallgatói, ipari szereplők – visszajelzésekre. A visszajelzések beépítése az oktatásba, az egyetemek finansziális helyzete, a hallgatókért és a versenypozíciókért való küzdelem miatt egyre fontosabbá vált.

Magyarország 2006-ban állt át az ún. bolognai háromciklusú – alap, mester, doktori képzés – rendszerre. A bolognai rendszer az általános társadalmi tudásszint emelkedésre reagálva a BSc képzések szerepét a középfokú képzésekhez közelítette, míg a felsőfokú képzési igények kielégítését az MSc és a doktori képzésekre bízta.

A magyar felsőoktatás nehezen ismerte fel a kétszintű képzésekben rejlő új kihívásokat, és a régi öt éves egyetemi képzések pusztán szétválasztásaként kezelték a kialakuló új helyzetet. A BME Építészmérnöki Karon a hagyományos 5 éves képzés mellett 2006-ban megjelent a BSc (Bachelor, alapkú) és az MSc (Master, mester) képzés. Az egyetemi reform ugyanakkor nem érintette, csak kis mértékben a tudás átadás technológiáját. A létszám korlátok és a növekvő tudásmennyiségek egyre inkább szétfeszítették a kereteket. Cságoly Ferenc az egyre inkább tömegesedő és egyre inkább

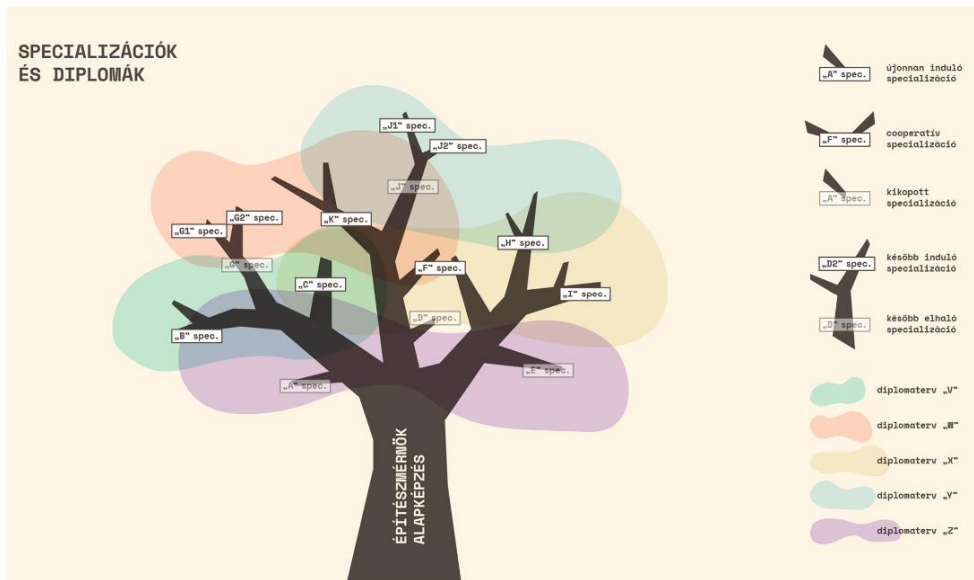
individualizálódó társadalmi veszélyeket értelmezve, a személyesség megőrzésének fontosságát emelte ki (Bordás 2015).

A „tudásalapú” társadalom igényére épülő képzési politikák jelentősen megnövelték az oktatásban résztvevők számát. Ez különösen a felsőfokú oktatás számára jelentett komoly kihívást. Egyre nagyobb hangsúly került arra, hogy a fiatalok tovább maradjanak az oktatásban, ezért egyre több intézmény jött létre. Ezzel párhuzamosan a kutató-sok rámutattak, hogy a hagyományos oktatási módszertan már nem szolgálja a tudásképződést, új megoldásokra, új megközelítésre van szükség. *„Az egyetem – az oktatás, a kutatás, a sokoldalú társadalmi szerepvállalás összefüggő funkciói következtében – egyedülállóan komplex, így nélkülözhetetlenül fontos és mással nem pótolható intézménye a társadalomnak. Lehetnek/vannak jó vagy jobb speciális, gyakorlatiasabb képzőhelyek, eredményesebb kutatóintézetek, nagyobb profitot hozó innovatív szervezetek, de ez a szintetizáló komplexitás és generációkat átfogó alkotó kultúra csak az egyetemen van meg. A fiatal generációk (és szüleik) színvonalas egyetemeket igényelnek képzésükhöz, jelenükhöz és jövőjükhez; a fejlett és a fejlődő társadalmak egyaránt az egyetemektől várják/kapják a rendszerezett régi és a létrehozott új tudást, annak alkalmazását. Az egyetem képes volt és képes lesz alkalmazkodni a változó társadalmi körülményekhez és igényekhez, egyúttal hozzájárulni azok jobbításához – a következő évezred(ek)ben is”* (Bazsa 2017).

Az Építészmérnöki Kar 2018-ban fogott neki a 2006-os reform folytatásának. A hallgatói Önkormányzat által készített alapos és átfogó elemzés jól mutatta a hiányokat (TANterv 2018). A kari gondolkodás korlátait, az oktatás módszertani változások elengedhetetlenségét (lexikálisról – kompetencia alapú), a befektetett hallgatói munka értékelésének aránytalanságait, a félévek felaprózódását emelték ki alapvető hiányosságként. A 2022/2023-as tanévben bevezetett újítások, igyekeztek ezeket a hiányokat felszámolni. 6+1 új specializáció indult el az osztatlan képzés negyedik és ötödik évében, majd egy évvel később az MSc képzésen. A korábbi két szakirány helyett a hét specializáció növelte, mind a hallgatók, mind az oktatók inspirációját, és ezekben a tárgyakban, érdeklődésüknek megfelelő irányba teljesítették ki tevékenységüket. Hosszú viták alapján tette meg ezt a lépést a Kar, megőrizve a 2011-óta fokozatosan növekedő oktatási teljesítményét, hogy az egyre erősebb hallgatói elvárásoknak is megfeleljen.

2. kép

Javaslatok a specializációk kialakítására

Forrás: Alföldi György (2019), grafikai megvalósítás: Máthé Dóra.

Napjaink a változásokban

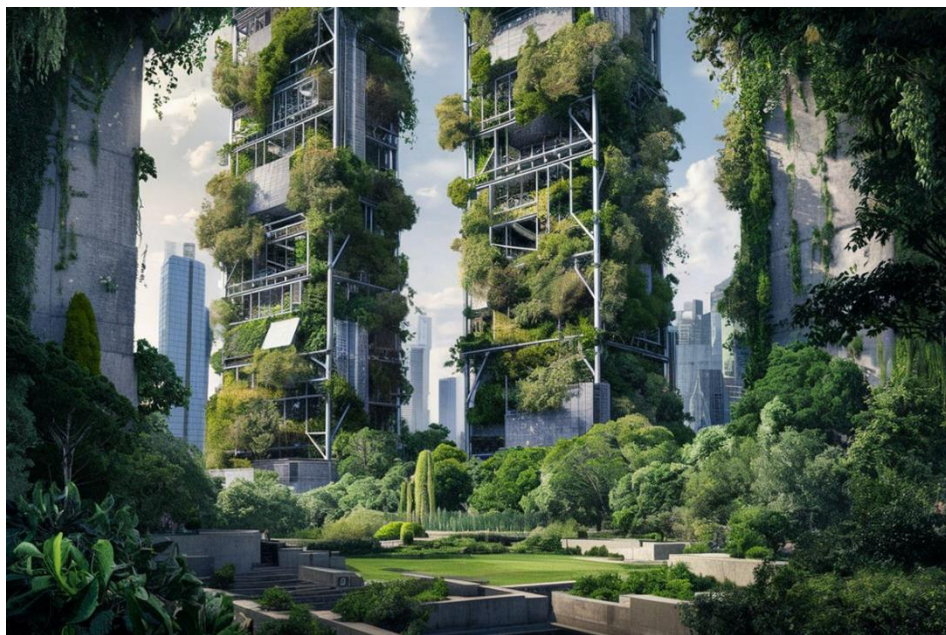
A jövő igényei

A 21. század eddig a nem várt változásokról szól, egyre gyorsabban követik egymást a társadalmi konfliktusok, megjelentek a világjárványok. A krízisek, a klímaváltozás hatásainak kézzel foghatósága ugyanakkor egyre fontosabb feladattá teszi a Föld fenntarthatóságával kapcsolatos tevékenységeket. A virtuális világ, a digitális média-kommunikáció beszippanlja az új korosztályokat. Gondolkodásukban a remote learning, a home office, a célzott-lecsupaszított tananyag, alapvető elemként jelenik meg. Ezek az igények oktatás módszertani váltást kényszerítenek ki a képzőhelyekből.

A tudásalapú társadalmakban szinte az alapszintű egyetemi képzések veszik át azt a szerepet, amit megelőzően a középiskolák tölthettek be. A fenntartói, a külső ipari és a használói elvárások egyre erősebb versenyre készítetik az egyetemeket, a hallgatókért folytatott küzdelem az egyik fő kihívás.

3. kép

Mesterséges Intelligencia által generált jövő városa

Forrás: A kép hallgatói terv.

Ezeket az általános egyetemi kihívásokat még alapvetően a 20 századi motorokkal teljesítik az építészképzések Magyarországon. Az F2F oktatásra épülő képzési programok fejlesztésére nagy az elvárás fenntartói és hallgatói oldalról is, de ez elsősorban még csak a technológiák mélyebb bevonását célozzák. Az iparosítás, a smart eszközök, a data technológia, a robot technológia, a helyszíni élőmunka kiváltása, mint fő célok mellett, még csak halvány fényként jelennek meg az új tervezési programok: a fenntarthatósági követelményeknek való megfelelés, az újrahasznosítás, a fenntartható energia szintek elérése, a bontás nélküli építés.

Moshen Mostafi építész, edukátor, Harvard Graduate School of Design

Az évek során vitatott téma volt, hogy az egyetemeknek mennyire kell utánoznia a gyakorlatot. Az építészeti iskoláknak radikálisan eltérő tapasztalatokat kell-e nyújtaniuk a tudományágról, vagy pedig olyan tudást kell nyújtaniuk a hallgatóknak, amely ahhoz szükséges, hogy az első napon teljes mértékben működőképesek

legyenek egy irodai környezetben? Az egyetem és a gyakorlat viszonylagos közelsége vagy távolsága olyan téma, amelyet az egyes intézmények körülményei és pedagógiai pozíciója alapján kell tárgyalni és kialakítani. Az azonban biztos, hogy az iskolát nem szabad összekeverni a szakmával. A nagyobb tervezési és technikai tudás és kompetencia követelménye mellett szükség van arra is, hogy az építészetet szélesebb körű diszciplináris és társadalmi kérdésekkel kapcsolják össze. Egyes iskolákban ez a két feltétel vagy megközelítés szöges ellentétben áll egymással: az építészek, pontosabban a formalista tábor kontra a társadalomtudatos tábor. A két paraméter közötti egyensúly megtalálása kulcsfontosságú. Elengedhetetlen, hogy az építészeti oktatás egyszerre támogassa a diszciplináris tudást és a transzdiszciplináris gyakorlatot. Mind a tervezői oktatásnak, mind a szakmának fel kell ismernie, hogy az építészet eredendően társadalompolitikai szerepű, különben örökre csak egy szolgáltatási ágazatnak fognak tekinteni minket. Ez nem jelenti azt, hogy az építészet nem nyújt szolgáltatást, de ott kell lennünk az asztalnál, ahol megvitatják és alakítják azokat a módokat, amelyekkel az építészet és az urbanizáció hozzájárulhat a polgárok érzelmi és fizikai jólétéhez. Az éghajlatváltozással kapcsolatos megfontolásoktól a fenntarthatóságig, a társadalmi igazságosságtól a méltányosságig, az építészeknek képesnek kell lenniük bemutatni a tervezés és az épített környezet fontosságát és hozzájárulását (Stevens 2020).

Napjaink építészetét és építészet oktatását több egymás mellett megjelenő, és sokszor egymással is gyökeresen ellentétes irányú cselekvést igénylő tényező határozza meg. Talán a legfontosabbak a jövő építészképzése és építészete szempontjából: befogadó generációk kultúraváltása, a digitális eszközök uralkodóvá válása, a még teljességében megjósolhatatlan szerepű AI-k, a kultúraváltás, a klímaválság egyre hangsúlyosabb megjelenése, a társadalmi-gazdasági igazságtalanság számtalan formája, a tömeges felsőoktatás iránti társadalmi igény.

4. kép

Társadalmi tapasztalatok, DANURB-Ipoly, Ördögkatlan, Szeszgyárköz

Fotó: Urbanisztika Tanszék, Képkocka, UFLAB.

Miközben az egyetemek a fenntartói és ipari visszajelzések hatására a versengésben való részvételre koncentrálnak, a „szakmai” tárgyak minden határon túli erősítésére, addig akadozik az „emberépítés”, Plesz Antal kifejezését használva. Számomra egyértelműen jelöli ki a jövő építész oktatásának irányát Mark Wigley, a Columbia Egyetem építész karának egykori dékánja mikor így ír „egy olyan (építész) iskolának, amely a gondolkodó építész egyedi életének és hatásának szenteli magát, olyan gondolkodásmódot kell elősegítenie, amely minden ismeretet felhasznál, hogy az ismeretlenbe ugorjon, bízva a következő generáció megfogalmazásaiban, amelyek definíciójuknál fogva szembeszegülnek a jelen logikájával. Az oktatás az optimizmus egy olyan formájává válik, amely a szakterületünknek jövőt ad azáltal, hogy bízunk abban, hogy a diákok olyan dolgokat látnak, gondolkodnak és tesznek, amiket mi nem tudunk (Wigley 2004).

Fel kell tehát tennünk magunknak a kérdést, hogy mi az építészképzések dolga? A tradicionális minták szerint haladjanak az oktatóhelyek, az ipari, a fenntartói, a megrendelői elvárásokat szakmailag egyre jobban megvalósító eszközöket tanítsák csak meg, még akkor is, ha érzékelhető, hogy a nemzetközi akadémiai világban ez sokszor visszalépést jelent, és érzékelhető, hogy ezek az eszközök nem segítik a helyi társadalmi-környezeti felemelkedést? Vagy tovább kell lépni a fenntartható fejlődés, a környezeti és társadalmi problémák kezelését, enyhítését, megoldását célozva?

Összeszedem tehát, hogy a jövő építészképzése, a jövő építészete, a jövő építészei szempontjából mely teendők a fontosak: (a) klímaválság, körkörös gazdaság, felújítás, „nem építés” kihívásai; (b) társadalmi változások igénye; (c) oktatás módszertan váltás, generációk változásai, digitális/hibrid oktatás; (d) az építészképzések igénye, a nagy létszámú, mégis személyes képzés.

A „nem építés” oktatása

A klímaválság a Föld legfontosabb kihívása. A Journal of Architectural Education szaklap a biokapacitás kimerülését a „Föld Túlhasználatának Napjával” jellemzi. A nap az a dátum, amikor az emberiség természeti erőforrás-fogyasztása meghaladja a bolygó egy év alatt regenerálódó mennyiségét. 2023-ban ez a dátum augusztus 2., az év közepe felé közeledve.” Ez természetesen országonként teljesen eltérő, a fejlettségektől függően. (JAE 2025)

Ebből következően az építész szakma kiemelkedő jövőbeni feladata a meglévő környezet megőrzése, működtetése, csak a szükséges bontások tervezése, a bontások összes volumenének csökkentése, mind nemzeti mind globális szinten. Napjaink döntéshozatali szabályozásában az épületek megőrzése esetében a jelenlegi esztétizáló megközelítésből, a klimalábnyom szempontjai még hiányoznak. *„Rendszerszemléletben gondolkodva nem arról van szó, hogy képesek vagyunk-e technikai választ találni egy-egy létrejött probléma megoldására, hanem arról, hogy képesek vagyunk-e az okokat feltárni, s azok ismeretében a társadalom és a természet közötti új kapcsolatrendszert megteremteni”* (Gyulai 1997).

5. kép

Esővíz megtartás, egy lehetséges módja Budapest jövőjében

Forrás: Hallgatói terv Fránya Bálna, Ackermann Ádám, Bilák László, Csanády Anna, Kustra Vencel, Varga Liza, Weisz Máttyás.

A klímaválsággal kapcsolatos tartalmak megjelenítése a jövő építész oktatásának alapvető feladata. Ezek a tudások a BME-n már ma is kis léptékben, elszórva megjelennek, de még nem erőteljesen és nem összefüggéseiben. A növekedésre épülő társadalmi-gazdasági rendszerek által megfogalmazott térigények kielégítésére épülő oktatás helyett, a képzések alapuljanak a megőrzésen, az „újrahasználaton”, a „körkörös gazdasági” szemléleten alapuló kritikai gondolkodásokon. A képzés feladata kételyek ébresztése a pusztán új építésen alapuló gondolkodások kizárólagosságával kapcsolatban, hogy a klímálábnnyommal összefüggő gondolkodás kerüljön előtérbe. A felújításfókuszú tervezést kell a jelen vezérlő trendjévé tenni.

A BME történelmi Campus adottságait kihasználva a Kar kiemelkedő oktatási és kutatási feladata, klímatudatos fejlesztésekkel alakítani a szellemi és fizikai környezetet, ezzel kísérletezésre/innovációra készítve az oktatókat/kutatókat és saját ötleteik megvalósítására bátorítani a hallgatókat. *„Az a feladatunk, hogy lehetőleg minden, már megépített elemnek találjuk meg a helyét, így őrizzük meg a beléjük fektetett energiákat”, több kurzuson kerüljön fókuszba az „adaptive reuse” gondolkodás, felhagyott épületek újra gondolása. „Az építészkaron az a dolgunk, hogy felélesszük hallgatóinkban az igényt a fenntarthatóságra, megalapozzuk a felelős klíma-pozitív gondolkodást, körütekintően és pontosan fogalmazzuk meg az építés többi szereplőjének azt, hogy mit miért bontunk vagy építünk. A mi felelősségünk felhívni az építetők figyelmét arra, hogy mi az, amit biztosan le kell bontani és mi az, amit nem: befolyásolni a döntéseket.” (Alföldi 2024).*

A tananyag fejlesztés során az új környezeti fogalmak és a társadalmi folyamatok egymásba szövése, a kölcsönhatások elemzése a feladat. Az egyetem megoldási kísérletek kidolgozásával, több kar együttműködésével tudja elérni azt, hogy hallgatói képesek legyenek „a társadalom és a természet közötti új kapcsolatrendszer megteremtésére”. A klíma kutatások rámutatnak a környezeti-kreativitás mellett az együttműködések létrejöttének kiemelkedő szerepére a klíma-adaptációban, a technológia beépítése a kisközösségek cselekvő képességének fokozásába, a helyi értékek növekedésébe. Ez a kar a kitűzött missziója, és erre épülnek a jövő képzési programjai.

6. kép

BME Karokon átívelő együttműködések

Fotó: Képkocka.

Társadalmi felelősség, mint jövőalkotó elem

Az építészet oktatásba a szakmai kérdések tárgyalása mellé mélyebben kell beemelni a társadalmi kérdéseket. Az építészet oktatás hol követve, hogy megelőzve alakul a világ állandó változásaival párhuzamosan. Napjainkban zajló robbanásszerű társadalmi – környezeti változások új helyzeteket teremtenek, melyek az előző korokból átvett megoldásokkal nem kezelhetők. Új módszerek és eszközök beemelése szükséges, az „*építészek csak akkor lesznek képesek nagyobb és hatékonyabb hangot megütni a változás érdekében, ha megértik, hogyan működnek a társadalmak és mire van szükségük*” (Stevens 2020).

Dankó Zsófia építész, 2000-től oktat, BME

Kezdeti lépések? / Az egyetemen kezdetben az „alkotóheti workshopokon”, az egyhetes közös alkotásokon vettem részt munkatársaimmal közösen. 2000 őszén kerültem a Lakóépülettervezési Tanszékre

Napjaink oktatása? / Az alapelvem ugyanaz volt akkor is, mint most: a felfedezés örömről szóló alkotói tevékenység során kísérletezésre biztatva a hallgatókat, józan–pragmatikus szemléletre, mester–tanítvány közötti személyes kapcsolatra és együttműködésre való törekvés. Mintha mindenre több idő, figyelem, törődés jutott volna akkoriban. A heti kétszeri konzultációs alkalmakon elmélyült, alapos munka folyt. A hallgatók több önálló, kutatási, otthoni feladatot kaptak, egyszerűbb technika eszközökkel, személyre szóló konzultációkkal, sok vázlatot, skiccelést követően innovatív, magas színvonalú, gyönyörű kézzel rajzolt tervek születtek. A tervezői szemlélet, az építészeti attitűd, az empátiával történő tudásátadási szándék, a hallgatói gondolatokra való kíváncsiság, a tőlük való tanulási vágy ... mindezek a hosszú évek alatt mit sem változtak bennem.

Ajánlások a jövőre? / A mostani építészhallgatók nagyon kíváncsiak és nyitottak. Az érdeklődésük egyre inkább az olyan egyetemi feladatok, aktuális építészeti problémák felé irányul, amelyek valóságos helyzetekre reagálnak, amelyek látják az értelmét. A közösségi építő projektben való részvétellel a hallgatók olyan új ismeretekkel, tapasztalatokkal, készségekkel gazdagodnak, amelyeket a hagyományos egyetemi oktatás keretében nincs lehetőségük elsajátítani. Az egyetemi oktatásban megjelenő, közösségeket segítő feladattal a leendő, szakmagyakorló építészek empátiáját, szociális érzékenységét és az együttműködési készségét lehet fejleszteni. A szociális műhelyünk a jövőben is reális környezettervezési építészeti feladatokon, pályázatokon és sajátkezű kivitelezésen keresztül érzékenyíti majd a hallgatókat, hívja fel az önkéntes munka fontosságára a figyelmet, hogy a közösségi, társadalmi felelősségvállalással átéljék a másoknak való segítségnyújtás érzését (Alföldi 2025b).

Az építészek régebben is, de ma is a vezető rétegek palotáinak alkotói, akarva akaratlanul is elősegítve ezzel a rendszerek fennmaradását. De az építészek segítik napjainkban kreativitásukkal, tudásukkal az elesetteket, a globális dél felemelkedését célzó akciókat is és az alapvető lakhatás biztosítását. Ezért a képzésekben ennek a felelősségnek is meg kell jelennie. Lovász László, az MTA volt elnöke szerint a társadalmi felzárkóztatás az egyetemek egyik alap szerepe hiszen a társadalom számára „sokkal nagyobb probléma a lemaradó rétegek helyzete, akiknek eszükbe sem jut feltétlenül, hogy a tanulással lehet előrejutni” (Lovász 2017).

7. kép

Társadalmi felelősségvállalás, Ördögkatlan

Fotó: Képkocka.

Az építészképzőhelyek szerepe, a pozitív társadalmi változásokat megelőlegezve oktatni, inspirálni a hallgatókat, hogy olyan szakemberként kerüljenek ki az egyetemről, akik szemléletükkel előremutató módon tudják szolgálni, felvetéseikkel előre vinni a körülöttük élő emberek sorsát. Az építészek egyszerre tagjai és felelős jövőformáló alakítói a társadalomnak. Az oktatásban ezért fontos, hogy megjelenjenek azok a módszerek, amelyek a gazdasági szükségben levő rétegek segítségét – önkéntes vagy közösségi építés – elsajátítás gyakorlatát, a „nem építés” építészeti eszközeinek fejlesztését szolgálják.

Oktatásmódszertan-váltás

A jövő egyetemi képzései számára az oktatási módszertan váltás szükségessége több irányból is megfogalmazódik. Az egyes diszciplínákat meghatározó halmozódó tudásmennyiség, az egyszerű lexikális tudás-hozzáférés és a kapcsolódó döntési és gondolkozási változások, új módszereket hívnak elő a képzések minden területén.

A digitális világ folyamatos emelkedése alapvetően teszi szükségessé az új technológiák beemelését a kortárs képzésekbe, a belépő generációk gyökeres mentalitás változása miatt. Egy reprezentatív magyar kutatás szerint az *„elmúlt évtizedek során a generációk közötti különbségek egyre jelentősebbé váltak, különösen a technológia, és a médiahasználat”* tekintetében. Az egyetemek számára a Z generáció (1995 és 2006 közt született korcsoport) nem csupán a digitális világ „első natív generációja”, hanem az oktatásba az elmúlt években belépő és azt meghatározó erő. *„Az internet, a technológia és a közösségi média nem csupán eszközök számukra, hanem mindennapi életük szerves részét képezik. Ők azok, akiket gyakran „digitális bennszülöttként” is emlegetnek, hiszen soha nem tapasztaltak olyan világot, amelyben ne lett volna jelen az internet és a közösségi hálózatok.”* (László, Gyarmati 2025).

8. kép

Csoportmunka a BME-n

Fotó: Fenes Tamás.

A megváltozott információ szerzési protokollok átalakítják a hallgatók tudáshoz való viszonyát. *„Az építészhallgatók körében nemrégiben végzett országos felmérés (2022–2023) rávilágít a digitális média növekvő dominanciájára az ismeretszerzésben:*

a válaszadók 99%-a az internetet használja információszerzésre, 71%-a online platformokra és portálokra, 68%-a közösségi hálózatokra támaszkodik, míg csak 42%-uk találkozik könyvekkel és folyóiratokkal. Nyilvánvaló tehát, hogy a kortárs tudás- és információszerzés szinte kizárólag digitális eszközökkel történik, és ezt valóságos „antropológiai váltásként” lehet jellemezni.” (Prandi, Rapparini 2025). A digitális média használat koncentrálja az érdeklődési körük szerinti információs készleteket, „gondolati buborékokban” élő, gondolkozó, dolgozó fiatalemberekkel van dolgunk, akik ebben a körben keresik a gyorsan használható tudást. Ez az elvárás egybeesik az ipari szereplők és a fenntartó elvárásaival is, amelyek szintén a digitális alapokon nyugvó koncentrált, azonnal hasznosítható tudást igénylik.

A digitális technológiára épülő oktatás módszertani változások elsősorban a társadalmi kapcsolatok kialakulására hatnak negatívan. Nem elsősorban a szakmai munka, az órák, a gyakorlatok, a szemináriumok (tervezett találkozások, hallgatók-oktatók) minőségét érintik, hanem sokkal inkább a „véletlen” találkozások elmaradása okozzák az igazi károkat. Az egyetem alapfeladatának tekinthető nevelés hiánya okozza a hallgatók személyiségfejlesztésének és a generációk közötti mintaátadás elmaradását, a társas kapcsolatok hiányos kialakulását (Stevens 2020).

Fenes Tamás építész / 2007-től oktat, BME

Kezdeti lépések? / Ami ma nagyon hiányzik, hogy a kézi rajzolás közvetlen lehetőséget adott a közvetlen, élményszerű oktatásra. A digitális anyagok (előbb nyomatok, majd a laptopos konzultációk) megjelenésével ez erősen csorbul. Az absztrakt megjelentési mód miatt nincsen tiszta, és átérezhető képi koncepció a hallgatók fejében.

Napjaink oktatása? / Módszertanilag a referenciák sokkal könnyebb elérhetősége elvben előnyt jelent, de az a nagy arányú képi impulzus, ami a hallgatókat közvetlenül éri, egyben a konstrukciós-kompozíciós készségeiket gyengíti. Napjaink hallgatói sok esetben technológiai modulokból pakolnak össze épületet biztonsági játékként. Ezzel együtt nagyon sok a változás három tekintetben. Sokszor az eszközre támaszkodva, annak saját belső logikáját előnyben részesítve dolgoznak. A képzés kényszerű alkalmazkodásra tanítja a hallgatókat. A szakmai elhivatottság terepe áttevődött teljesen más helyre, a hallgatók jelentős része 4–5. évben már részállású munkahellyel rendelkezik, ami későbbi munkavállalás szempontjából ugyan előnyös, de ez elveszi az idejüket attól, hogy az építészképzést teljes mélységében végig tudják csinálni.

Milyen ajánlásokat tennének a jövőre vonatkozóan? / Az építész képzésünk jelenleg legnagyobb hiánya – a téri és felszerelésbeli anomáliákat leszámítva – a kortárs- és mélyebb tervezésmélet oktatásának korlátozottsága. Sajátosan erős – a képzés hagyományaiból adódó – műszaki fókusz: mindenki megtanulja az összes létező szerkezeti megoldást, BIM-ben tervez, de sokan nehezen ismerik fel akár a diplomatervezésig, hogy mindez csak eszköz (Alföldi 2025c).

Az egyetemek jövője azon múlik, hogy megtalálják-e a kettős kihívásoknak megfelelő új oktatási módszereket, hogy egyszerre tudják megőrizni a hagyományos hosszabb távra célzó képzésüket, és feleljenek meg a primer felhasználói elvárásoknak. Egy nemzetközi kutatás szerint a friss diplomások egy éven belül már állást váltanak, ezért fontos, hogy az egyetemen adaptív képességeket kapjanak, amikkel alkalmazkodni tudnak a gyors váltásokhoz. Az egyetemek feladata, hogy széles körű tudással, gondolkodási sémákkal vértézzék fel hallgatóikat, hogy könnyebben és sikerebben tudjanak majd adaptálódni.

A tartalmi változások mellett az új tudásátvitel-módszereket kell kifejlesztenie az egyetemeknek, a 21. századi technológiákat alkalmazva. Az idézett kutatások közel 100%-os digitális meghatározottságot jeleznek a belépő generációkat vizsgálva. A digitális/hibrid oktatás új formái tudják csak majd a megfogalmazott elvárásokat teljesíteni, hiszen ez az új generációknak alapvető elvárása is. A hagyományos tudásátadás helyett tudásmegosztási módszerek kifejlesztése is fontos új cél, amely csoport munkára is képessé teszi a hallgatókat.

A nagy létszámú mégis személyes képzés igénye

A modern egyetemek tömeges képzései a társadalmak felemelkedését szolgálják, azt az igényt megértve, hogy minél nagyobb társadalmi csoportok tudjanak bent maradni hosszú ideig a különféle szintű oktatásban. Ezeknek a képzéseknek nem csak szűk szakmai szempontjai vannak, hanem társadalom formáló szerepük is. Az egyetemi képzések „elit” képző szerepe így diverzifikálódik, széles rétegek is hozzáférnek az oktatáshoz. Az egyetemek kényszerben vannak, akaratuk ellenére a kis létszámú egyéni elit oktatásból a nagy létszámú, tömeges oktatás felé változnak, tömegoktatási megoldásokkal igyekeznek kezelni a megjelenő nagy létszámokat.

Cságoty Ferenc építész, 1973–2020 között oktatott, BME

A Műegyetemen 240 diák egy évfolyamon, akkor óhatatlanul kell lennie olyan tárgyaknak, diszciplináknak, amiknek az átadása előadás formájában történik. Ez csak általános lehet, nem lehet személyre szabott. A személyesség csúcsa

természetesen a korrektorral való együttlét, főleg, ha sikerül egymásra találni a hallgatónak és a tanárnak. Egy jó korrektor – véleményem szerint – teljes erejével törekszik arra, hogy megismerje azt a másik embert, aki vele szemben ül. És csak ez után következik az, hogy az adott tervben segítsen neki. Mert csak úgy tud igazán és hatékonyan segíteni neki, ha megismeri őt, és az alapján segít, hogy ő milyen. A terv „csak” egy eszköz, a lényeg az, aki szemben ül velem. (Bordás 2015)

Az építészet oktatás jövőjére, egyszerre tekintek külső társadalmi és belső építész szakmai szempontból. Az építész személyiségek kialakulását a készségek és a belső motivációk alakítják, a szakma és a megbízó között betöltött szereptől, a kívülálló szakmai közvetítőn át, a tevékenységének hatásával számoló és a társadalom fejlődését szolgálni kívánó szerepig terjed. Az építészmérnökké válás belső útjait szegélyező mérföldkövek: a lehetséges szerepek megélhetési pozíciói, az adott társadalmi rendszerben betöltött/betölthető szerepei, a vágyott szakmai elismerések hatalom függősége. A karrier utakat ezek jelentősen befolyásolják mind a mai napig.

Az építészmérnök képzések kihívásait növeli bemeneti oldalon a sok feszültséggel küzdő magyar középfokú oktatás, míg kimeneti oldalon a folyamatosan változó fenntartói magatartások és elvárások. A BME könnyen dönthetne amellett, hogy feladja ötéves képzését és beáll az európai felsőoktatási tér intézményei mellé, de időközben az építész szakma belső változásai ismét az integrált művészi és mérnöki stúdiumok irányába mennek. Ma a képzésnek ezt a lehetőséget kell kiaknáznia. Oktatói, oktatás szervezési oldalról sok érv hangzik el a kis létszámú, két lépcsős elit képzés mellett, ezzel növelve az egyetem tekintélyét. Ezzel ugyanakkor feladva azokat az adaptációs előnyöket, mely most a képzésünk egyik előnye az integrált szemlélet mellett. A Kar az európai képző műhelyek között sajátos értéket és előnyt tud felmutatni, ami a művészeti és műszaki jellegű képzésünk hagyományos kettősségéből és ezek egymásra hatásából származó szinergiákból ered. Az építészmérnöki hivatás igen sokrétű. A társadalmi igényekre nyitott térformálástól, a műszaki megoldások és folyamatok megalkotásától kezdve az épített környezetünk védelmének át, akár új anyagok, technológiák innovatív kidolgozásig, vagy a városok világának alakításáig terjed.

A BME építészmérnök képzésének jövője Cságoly Ferenc megfogalmazásában „a nagy létszámú mégis személyes képzés” metódusának kidolgozása (Bordás 2015). A Kar feladata, hogy a képzések egyszerre tudják megtartani a „mester-tanítvány” képzési karaktert, és emellett a megnövekedett fenntartói létszám elvárás miatt kezelje a nagy létszámokat. Új oktatási metódusok kialakításával lehet a nagy létszámú képzések hátrányait feloldani, tudásátadás helyett a csoport munkára épülő tudásmegosztás, a „cocreation” erősítésével.

A jövő építésze

2010-ben Bach Péterrel megfogalmaztuk, hogy a jövő „építésének és városalakítóinak felelőssége az, hogy segítsék a településeket közvetlen és tágabb környezetük megismerésében, a jövőre irányuló lépéseik megtételében. Látható és érzékelhető, hogy a települési fizikai szövet legnagyobb kihívása a benne élő társadalom gyors átmenete – elvándorlás / szocio-kulturális szakadékok / öregedés / sűrűsödés-ritkulás – az egyelőre nem látható posztindusztriális társadalom felé. A Föld ökoszisztémájának a viszonya az emberi társadalommal több ponton is mutat olyan változásokat – klíma / szennyeződésnövekedés / termőföldek fogyása / élelmiszer termelés elmaradása / energia helyzet – amelyek a jövőbeni helyzetet kutató kísérleteket igényelnek.” (Bach, Alföldi 2010).

A Kar nagy kihívások előtt áll. Az élesedő versenyben úgy kell növelnie megtartó- és vonzóképességét, hogy egyszerre feleljen meg saját hosszútávú célkitűzéseinek és a használói-finanszírozói rövidtávú elvárásoknak. Korszerű oktatás módszertani eszközöket és transzmissziós eljárásokkal igyekszik áthidalni azt a szélesedő szakadékot, mely a kötött időkeret és a növekedő rövidtávon hasznosítható tudásmennyiség között feszül, miközben meg akar felelni saját hosszútávú, holisztikus elköteleződéseinek. Az új generációk nem hagynak kétséget afelől, hogy milyen tudást, milyen módon kívánnak tanulni. Az új digitális eszközök adottságai és használata, a rövidtávon felhasználható tudást célozzák. Ezt ellensúlyozva a csoportmunka növelésével, cocreation módszerekkel lehet a hosszútávú gondolkodás és kreativitás megőrzése számára megteremteni az időt és teret. A Kar a személyesség növelésével tudja a hosszútávú társadalmi és kulturális hatásokat jó irányba befolyásolni. A jövő építészképzései így ezekről az értékekről szólnak majd, a közösség képzésről, a személyesség folytatásáról, a generációkon átívelő interakciókról, erősen bevonva a technológiai fejlődés eredményeit.

A jövő építésze számomra ezért a közös munkára épülő belső fejlődésből alakul ki, a minket körülvevő környezet igényeire reagálva.

Napjaink környezeti (klíma, biodiverzitás) és társadalmi (szegénység, megosztottság, humanitárius katasztrófák) válságai érintik az építészetet. Tevékenységünk hatására javul vagy romlik egyes területek, térségek helyzete. Ezért a különféle építészképző helyekről kikerülő új generációknak tisztában kell lenniük tevékenységük hatásaival, magabiztosan és felelősséggel kell tudniuk eligazodni ebben a világban.

Az egyetemnek a megváltozott környezeti szempontokra figyelve, az oktatás-módszertani és befogadói attitűdök változásaira tekintettel kell reagálnia akár kísérleti projektekkel, vizsgálva annak haladását, hatásait, a felhasznált eszközöket és a köztük lévő összefüggéseket. Az egyetemnek megismerve és megértve az építészeti térben – az ökoszisztémában – zajló folyamatokat és azok fontosságát, úgy kell alakítania a képzését,

hogyan sugározza a jövő és az igényelt társadalom-fejlesztési változások iránti nyitottságát. Keresni kell az építészeti, városalakítói beavatkozási lehetőségeket, technikai-technológiai megoldásokat, hogy az oktatás – mai fogalmaink szerint tudás megosztás – keretei között, a jövő generációk számára megadja az eligazodásuk alapjait, a szakma gyakorlás stabil társadalmi helyzetét.

Irodalom

- Alföldi Gy. (2009): A tanszék az egyetem keretein belül. In: *Egy tanszék 80 éve*. Budapest, TERC. 15–25.
- Alföldi Gy. (2024, november 28). *Adaptív építészet: A már megépített környezet jövőtudatos újrahasznosítása*. BME. <https://www.bme.hu/hirek/241128/adaptiv-epiteszet>
- Alföldi Gy. (2025a): Beszélgetés Vidovszky István építészmérnökkel, oktatóval. [Beszélgetés].
- Alföldi Gy. (2025b): Beszélgetés Dankó Zsófia építészmérnökkel, oktatóval. [Beszélgetés].
- Alföldi Gy. (2025c): Beszélgetés Fenes Tamás építészmérnökkel, oktatóval. [Beszélgetés].
- Bach, P.; Alföldi, Gy. (2010): *Urban Future Laboratory missziója*. <https://uflab.org.hu/about-the-lab/> (Letöltve: 2025.03.14.)
- Bazsa Gy. (2017): Beszéljessünk a felsőoktatásról! *Valóság*, 60(10), 51–71.
- BME Építészmérnöki Kar Hallgatói Önkormányzat (2018): *TANterv 20XX, te mit gondolsz az építészettanításról?* <http://www.epiteszhk.bme.hu/tanterv20xx>
- Bordás M. (2016): Változó és változatlan: Beszélgetések Cságoly Ferencsel. In: Kerékgyártó B., Szabó L. (szerk.) *Építészet & oktatás. A BME Építőművészeti Doktori Iskola tanulmánykötete 2015/16*. Budapest, 102–105.
- Degrowth, low-tech, and alternative hedonism (2025): *Journal of Architectural Education*, 80(1). <https://www.jaeonline.org/issue/spring-2026/> (Letöltve: 2025.03.31.)
- Gyulai I. (1997): Gondolatok a fenntartható fejlődésről. <http://old98.mtsz.org/termved/fejlo01.htm> (Letöltve: 2025.03.31.)
- Kerékgyártó B., Szabó L. (szerk.) (2016): *Építészet & oktatás. A BME Építőművészeti Doktori Iskola tanulmánykötete 2015/16*. Budapest.
- Kolozsi Á. (2017. február 24.): Beszélgetés Lovász Lászlóval az MTA elnökével: Ha nem javul az oktatás, az ország jövője forog kockán. *Index*. https://index.hu/tudomany/2017/02/24/egy_jobb_iskolarendszer_nelkul_az_orzag_jovoj_e_forog_kockan/ (Letöltve: 2018.05.29.)
- László, M.; Gyarmati, F. (2025): *GEN Z Report*. Diverzum. <https://genzreport.hu> (Letöltve: 2025.03.14.)
- Meadows, D.H.; Randers, J.; Meadows, D. (2008): *A synopsis: Limits to growth—the 30-year update*. <https://donellameadows.org/archives/a-synopsis-limits-to-growth-the-30-year-update/>
- Prandi, E.; Rapparini, R. (szerk.) (2025): *Beyond school: Exploring architectural transmission. FAM Research and projects on architecture and the city*, 72. <https://www.famagazine.it>
- Szentkirályi Z. (1972): *Adatok a magyar építészképzés történetéhez*. Építés-építészettudomány, III. kötet, 4. füzet.
- Stevens, P. (2020): How will we teach next? Mohsen Mostafavi on the future of architectural education. *designboom*. <https://www.designboom.com/architecture/mohsen-mostafavi-future-architectural-education-09-04-2020/> (Letöltve: 2021.03.20.)
- Wigley, M.: *Dean's statement: The future of the architect*. Columbia University Faculty of Architecture. <https://www.scribd.com/document/433775445/Wigley-Dean-statement> (Letöltve: 2025.05.26.)